

ПРИМЈЕНА ЛУТАКА КАО НАСТАВНОГ СРЕДСТВА У НИЖИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Мр Драгана Лазих¹

Апстракт: У раду се говори о примјени лутака као наставног средства у раду са ученицима нижих разреда. Нарочито су примјенљива луткарска позоришта у којима могу да учествују сви ученици у одјељењу. Циљ рада је да прикаже начин на који се лутке могу примијенити у настави. Наставни радни дан, уз примјену лутака као наставног средства је обављен у новембру 2019. године у ЈУ ОШ «Кнез Иво од Семберије» у Бијељини.

Кључне ријечи: лутке, луткарско позориште, наставна средства

УВОД

Дјеца воле лутке и радо послушају сваки савјет који од лутака добију, а учење уз лутке је много лакше и забавније. Ако кренемо од чињенице да дјеца лакше памте оно што им је занимљиво, него оно што треба, луткама као средствима у настави треба дати посебно мјесто у раду учитеља.

Ученици у први разред крећу са шест година те је разумљиво да се радо играју луткама, а поједини ученици се тешко навикавају на школска правила. Употреба лутака помаже и ученику, али и родитељу и наставнику при навикавању на школски режим, због тога је једно од омиљених средстава у настави првог разреда.

Луткарско позориште је мјесто које и наставници и ученици радо посјећују. У овм раду ће бити ријечи о начину рада у луткарском позоришту, у циљу лакшег прилагођавања ученика школи.

Ако се настава, уз помоћ лутака, одвије као позоришна представа, добро резултати рада неће изостати.

¹ ЈУ ОШ «Кнез Иво од Семберије» Бијељина; draganaldj@gmail.com.

НАСТАВНА СРЕДСТВА

Наставна средства су дидактички обликована изворна стварност. Она у настави надокнађују изворну, објективну стварност која није увек приступачна због просторне удаљености и своје сложености. Наставна средства су због дидактичке прераде ученицима приступачнија као извор знања и материјал за развијање радне способности. Наставна средства се дијеле на визуелна, аудитивна, аудио-визуелна и текстуална наставна средства.

ЛУТКАРСКО ПОЗОРИШТЕ

Луткарско позориште је позориште у коме се умјесто глумаца појављују лутке, и које је првенствено намијењено дјечи. По начину како се управља луткама, оне се дијеле на више типова: лутке марионете, лутке које се навлаче на руку, лутке које глумци облаче.

Лутке марионете су лутке на концу. Глава, руке, ноге лутке су повезане танким концима на којима висе. Луткар или особа која управља лутком је практично држи у ваздуху непосредно изнад тла. У зависности од израде и броја тачака или броја конаца којима се управља лутком, покрети могу бити мање или више прецизни. Код марионете управљач лутком стоји иза ње и практично је гледа одозго. Величина марионете је у просеку од 30 до 50 цм. Луткар „говори из стомака“, тј. говори уместо лутке при чему не помера полуотворене усне тако да се не примећује да говори човјек а не лутка.

Лутке које се као чарапе навлаче на руку се користе тако што је крај „чарапе“ мјесто где је шака луткара, а то је уједно и глава лутке. Прсти руке помијерају горњу вилицу лутке а палац доњу. Ове лутке имају само главу и руке, ријетко ноге. Позорница личи на кутију која је на одређеној висини тако да луткари држе лутке изнад главе тако да се кроз отвор позорнице види само горњи дио лутке. Лутке које се навлаче на руку се другачије називају гињол лутке. Према Бојовић (2013), гињол или гињола (настала од француске ријечи *guignol*) је врста лутке. Луткарске представе у којима су глумци биле гињол лутке настале су веома давно баш као и ова врста лутка. Представе у којима су глумци гињол лутке зову се гињолијаде. Данас су на нашим просторима све омиљеније луткарске представе за дјецу. Луткарство се поред часова слободних активности користи и као метод рада на часовима редовне наставе. Гињол лутке или гињоле су покретљиве ручне лутке код којих се рука ставља унутар

лутке, одоздо, а рукама од лутке, својим прстима управља луткар. У врат лутке увлачи се кажипрст, у лијеву руку лутке средњи прст, а у десну руку палац. Ове лутке су једноставне. Састоје се из главе и тијела са рукама. На руке обавезно се стављају шаке.

КАКВЕ ЛУТКЕ МОГУ БИТИ ?

Гињол лутке могу бити и на штапићима. Њих је лако направити, а врло се успјешно израђују на часовима ликовног васпитања.

Постоје и лутке величине човјека које облаче људи-глумци. У зависности од потребе, ако лутка треба да буде мања у њу улази особа малог раста или чак дијете.

Луткарско позориште

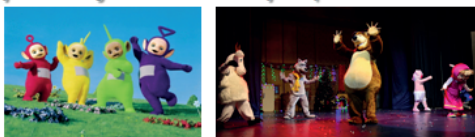
- **Марионете – лутке на концу**

- **Лутке које се навлаче на руку**

- **Лутке које облаче глумци**

Слика: Луткарско позориште (Лазих, Тешановић, 2016).

Позоришна или сценска лутка је основно изражајно средство луткарског позоришта, сваки објекат који, оживљен од стране глумца – луткара, представља неки сценски лик. По својој сценској функцији позоришња лутка се разликује од свих осталих врста лутака. Лутка је лишена мимике и погледа, међутим, може да представи човјека уопште, његова универзална својства (Миловановић, 2008:11-12).

ДЈЕЦА У ЛУТКАРСКОМ ПОЗОРИШТУ

Радосна лица и сјајне очи дјеце су, према Дотлић, најбоље свједочанство привлачне моћи овог вида позоришне умјетности. Током представе она су имала прилике да сретну оживљене јунаке из свијета своје маште и прате збивања која распаљују имагинацију, буде најсложенија осјећања, чији је расплет редовно у складу са дјечјим осјећањима правде.

Дјеца се током представе луткарског позоришта осјећају као учесници догађаја на чији ток као да могу да утичу и у чију истинитост не сумњају. Неке лутке су омиљене и представљају ликове са којима се дјеца лакше идентификују, док друге не прихватају јер представљају модел непожљних особина (пакости, кукавичлука, лијености, лицемерја итд.). карактеристична су, на примјер добацивања из публике која опомињу јунаке на опасност која им пријети, савјетују их и бодре.

Сцена позоришта лутака је и својим димензијама и интимном атмосфером прилагођена предшколској дјечи, за разлику од великог позоришта у коме је све срамзјерно огромно. У луткарском позоришту се никада не догађа да се дјеца уплаше ликова, на примјер застрашујућих, необичних звијери или негативних јунака. Дјеца имају безрезервно повјерење у лутке, спремни су да их слушају, повјеравају им се и са нестрпљењем очекују сваки нови сисрет са њима. Теме виђене на луткарској сцени дуго живе у њиховом сјећању, присутне су и у играма, цртежима, као и начину мишљења и дјеловања. Све ове чињенице обавезују извођаче луткарских представа да том послу приступају са највећом одговорношћу и обезбиједе им што виши умјетнички ниво. Приликом припремања луткарске представе у дјечјем вртићу васпитач најчешће има улоге сценаристе, режисера, креатора лутака, руководиоца освјетљења и, што је најважније, водитеља лутака. Понекад за све то мора да потражи помоћ од колегинице из објекта у коме ради. Први корак у припреми представе луткарског позоришта је избор одговарајућег текста. Поред најважнијих, умјетничких вриједности, текст који бирамо треба да садржи још неке квалитете. Он мора бити прилагођен узрасту дјеце којој ће бити приказан и њиховим могућностима разумијевања. Погодни су релативно кратки, динамични, пуни радњи и дијалога текстови, са јунацима који су дјечи блиски и привлачни. Овакви текстови могу се наћи нарочито у поезији за дјецу. Морамо скренути пажњу на предрасуде у погледу избора књижевних жанрова који су погод-

ни за луткарско извођење и драматизацију. Погрешно је увјерење да пјесме за дјецу није могуће приказати у драмском облику. Супротно њему, мноштво оних пјесама може да нађе своје мјесто улуткарском позоришту због своје нативности, занимљивих ликова и дијалога и могућности за инвентивну инсценацију. Васпитач треба да има на репертоару различите гласовне могућности за улоге наратора. Када утихне васпитачев глас, и музика, као и свјетлосни ефекти који прате извођење, дјеци се може упутити позив да помогну главном јунаку (Дотлић, 1996).

Луткарски текстови припадају специфичној књижевној врсти, драмској књижевности за дјецу. Драмска књижевност за дјецу има изузетан културни и васпитни значај (Миловановић, 2008:5).

У позоришту лутака је могуће приказати чак и неке текстове нонсенсног карактера са необичним ликовима, апсурдним сценама и алогичним хумором. Многе приче за дјецу није тешко драматизовати и приказати уз помоћ позоришта лутака или у извођачкој комбинацији лутака и глумаца (васпитач, дјеца). Анимација лутака може да се одвија пред дјецом, која виде аниматора, али их то не омета, јер су се апсолуно уживјела у збивања која се одвијају пред њиховим очима. Наравно, постоје и текстови у књижевности за дјецу који су посебно намијењени за приказивање у некој врсти позоришта, који припадају драмском жанру. Њих у нашој литератури нема много, поготово за луткарско извођење у предшколским установама. Због тога најчешће васпитачи драмтизују пјесме, приче, бајке и басне, које посједују одређене карактеристике које их чине погодним за такву умјетничку транспозицију. Што се тиче драмских текстова, ненадмашан је Душан Радовић са својим сценским минијатурама написаним за телевизијску серију *На слово, на слово...* Овакви текстови, изведени уживо, прате се без даха и изузетно су привлачни за мале гледаоце. Такав ефекат се појачава када се оствари и активно учешће гледалаца у представи – одговорима на питања која им постављају лутке, «помагањем» луткама у невољи, заједничким пјевањем и сл. (Дотлић, 1996).

Да се дјеца не би заморила и да би могла са задовољством и пажњом да прате представу, не треба бирати комаде са великим бројем лица. Осим тога, трајање представе, оријентационо, не би требало да буде дуже од 15-20 минута за млађу дјецу, а од 20-30 минута за старију. Када је изабран текст за представу, потребно је добро га проучити како би се проникло у његов смисао и карактеристике ликова збивања. На основу тога се одређује и све остало што чини

представу – лутке, костими, декор, освјетљење, реквизити, мизансцен, и, по потреби, музичка пратња. Затим се текст дијели на композиционе цјелине и за сваку од њих се одређује радња и поступци појединих лица. Нарочито је важно да се сваки од јунака понаша у складу да оним што је одређено као његова основна карактеристика, као и да дођу до изражаја међусобни односи појединих ликова. Посебна пажња посвећује се говору појединих ликова у представи. Говорне улоге се дијеле у складу са гласовима извођача. Они треба да говоре што природније. Изговарање улога извјештаченим, пискавим гласом неће увјерити дјецу да говори лутка. Нормалан, једноставан говор је израженији и разумљивији.

Послије луткарске представе код дјете се запажа жеља да се и сама «играју позоришта». За ову сврху могу да послуже и обичне играчке, али је најбоље имати посебан кутак ручних лутака и марионета, малу лутка – сцену или стоно позориште. Позорница може да се постави и од столица и столова који служе као параван, импровизије између ногу преврнуте столице или аранжира у картонској кутији отвореној са обје стране.

ПОВЕЗАНОСТ СЦЕНСКЕ УМЈЕТНОСТИ СА КЊИЖЕВНОШЋУ, ЛИКОВНОМ И МУЗИЧКОМ КУЛТУРОМ

Многи теоретичари су установили повезаност појединих умјетности, па тако је утврђено да поједини правци у књижевности теже да музикализују пјеснички говор. Музика се често инспирише поетским остварењима (Росандић, 1984).

Пјесма, бајка, прича, басна и свако друго књижевно дјело може да послужи као инспирација за драмску игру или драматизацију. Довољно је прочитати дјеци пјесму о болесној лутки па да њихова игра постане богатија. Битно је да се у тексту јављају одређени ликови, да има радње, дијалога и по могућности хумора, као и да је занимљив дјеци. Начини на које се драмске активности повезују са поступцима којима се дјеца упознају са поезијом и прозом су врло разноврсни, од посматрања разних облика позоришне умјетности у којима се користе драматизовани текстови из књижевности (позоришне представе са живим глумцима, позориште лутака, сјенки, стоно позориште, позориште сличица и др.), свих облика у којима дјеца преузимају све улоге одраслих (режију, декорисање, глуму, анимацију лутака и др.) до самосталних драмских игара, импро-

визованих на основу књижевних текстова или збивања из реалног живота (Дотлић, 1996).

Важно је да сви учествују у припреми за драматизацију, изради декора и костима, разговору о књижевном дјелу и подјели улога, анализи карактеристика ликова и њихових међусобних односа. Док једни изводе игру драматизације, други се јављају као публика и помажу око организације представе, а затим се улоге мијењају и то траје док код дјеце постоји интересовање. Овим активностима може да претходи посјета позоришту у граду, гдје дјеца могу да се упознају са многим детаљима глумачког посла и припремања представе, што ће им добро доћи приликом њихових драматизација и игара позоришта (Дотлић, 1996).

Гињол лутке као наставно средство су погодне и приликом учења лијепог и учтивог понашања. У првом разреду су нас учили кад и коме треба да кажемо: здраво, кад добро јутро, добар дан, довиђења, добро вече и лаку ноћ.

ЛУТКЕ КАО ИСТОРИЈСКЕ ЛИЧНОСТИ У НАСТАВИ

У првом разреду лутке могу да се користе и за упознавање историјских личности, за упознавање правила лијепог понашања, поздрављања, хигијене, учења и многих других садржаја. Лутке Вук и Ружа, представљајући лик Вука Караџића и његове другарице из дјетињства, су учествовале на више манифестација и приредби, али и часова у настави. Навешћемо неке од њих:

- за Дан дјечјег стваралаштва програм на приредби су водиле лутке Вук и Ружа;
- на промоцијама Буквара за предшколце, Вук и Ружа су били централне личности програма;
- приредбу за дочек првака у школи су опет водиле лутке Вук и Ружа;
- иновативни часови нису могли да прођу без њих, као ни
- новогодишња приредба.

Представљене као дјеца, Вук и Ружа причали су о свом животу, о приликама у нашој земљи, што је дјечи било посебно занимљиво. Уз подршку хора и рецитатора, програм приредби, али и наставних садржаја у учионици може да буде веома богатији и садржајнији.

МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

У овом дијелу рада даћемо приказ једног наставног радног дана у првом разреду у којем су примијењене лутке као наставно средство. Наставни радни дан је одржан у Основној школи «Кнез Иво од Семберије» у Бијељини ПО Ковиљуша, новембра 2019. године.

ЈУ ОШ «Кнез Иво од Семберије» Бијељина, ПО Ковиљуша			
Ред. број:56.	Датум: 18.11.2019. ПОНЕДЈЕЉАК	Разред: I-IK	Наставник: Драгана Лазих
ПРЕДМЕТ-НА ПОД-РУЧЈА И АКТИВНОСТИ:	УВОДНА АКТИВНОСТ -«Кад се роди дете», Миња Субота, слушање музичке композиције; МОЈА ОКОЛИНА; -разговор/питања и одговори, -рад на листићу из часописа, -израда паноя. ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ, СТВАРАЊЕ; -игре улога са сценском лутком, -драматизација пјесме, -рецитовање дијела пјесме, -цртање чланова породице у уџбенику. РИТМИКА, СПОРТ, МУЗИКА; -Браћу не доносе роде, Слушање и пјевање дјечје композиције, -Деда, Д. Лаковић, Слушање композиције, -Вјежбе обликовања, ЗАВРШНА АКТИВНОСТ - Ми смо дјеца весела, игра - Игре по избору ученика.		
Предметна подручја:	Очекивани исходи:	Садржај програма:	Активности:
МОЈА ОКОЛИНА	Ученик ће бити способан да наброји чланове уже и шире породице и родбине; добро функционише у тиму;	Породица и родбина	- разговор/питања и одговори, - листић - израда паноя (породичног стабла)
Корелација са садржајем програма од 21.10.2019.	Ученик ће бити способан да прихвати и поштује правила понашања и рада у школи	Правила понашања. Поздрављање у току дана.	-поздрављање и отпоздрав.
ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ, СТВАРАЊЕ	-Ученик ће бити способан да разумије смисао прочитаног; -да препознаје главни догађај и уочава ликове у тексту; -изводи игре улога и дијалоге на разне теме са сценском лутком; -да говори јасно и повезано.	Књижевност -утврђивање и понављање научених пјесмица: - Баш су ми мудри мама и тата, Драгомира Ђорђевића и дијела пјесмице - Моја бака, Насихе Капић Хацић	-игре улога са сценском лутком, -драматизација пјесме, - Баш су ми мудри мама и тата (драматизација пјесмице), - Моја бака (рецитација) -цртање чланова породице

РИТМИКА, СПОРТ, МУЗИКА	-Ученик ће бити способан да учествује у заједничком пјевању и поштује правила заједничког пјевања; -изводи плесне драматизације уз музичку пратњу; и -изводи вјежбе обликовања без справа.	- појединачно и групно пјевање уз једноставну музичку пратњу - плесне драматизације доживљаја, догађаја уз музичку пратњу - вјежбе обликовања без справа.	-Деда (хор), - Браћу не доносе роде (хор), - Игра: Ми смо дјеца весела (игра), - вјежбе обликовања
Начини провјере очекиваних исхода:	- Представом – драматизацијом пјесме, глумом, - Рецитацијом, - Хорским пјевањем, - Разговором, одговарањем на питања, - Бојењем и лијеplењем листића на означено мјесто на панолу, - Презентацијом радова – израдом породичног стабла, -Цртежом, -Покретом, радом вјежби.		
Наставне методе:	Метода разговора, демонстрације, илустрације, методе рјешавања проблема, кооперативне методе учења, интерактивне методе		
Наставна средства:	Лутке, лап-топ, пројектор, синти-сајзер, хамер папир, колаж папир, књижевни текстови, породично стабло моделовати од хамер папира, Уџбеник Моја околина, стр. 27, бојице, бојанке баке и деде, маме и тате, дјетета и других одраслих, срцад с нацртаним члановима породице (црвено срце – УЖА ПОРОДИЦА, плаво срце –ШИРА ПОРОДИЦА, жуто срце – РОДБИНА), тракица за срце око врата, наставни листић из часописа Жежурко, стр. 26.		
Облици рада:	-Индивидуални и -групни рад.		
Циљ огледног часа:	- Увођење лутака као наставног средства за рад у првом разреду; - да се покаже нова организација наставе кроз заједничке активности лутака и ученика, - да се покаже да настава уз помоћ лутака, као наставног средства, лако може примјењивати у настави у првом разреду, при чему су сви ученици активни учесници у настави.		
Циљеви наставних садржаја:	- Упознавање породичних и родбинских односа; - Утврђивање лијепог понашања – учтиво поздрављање, - Развој способности за интерпретацију књижевних дјела и позитивног односа према књижевности, -Развој лијепог, јасног и повезаног говора.		
Задаци:	-Да ученици знају своју улогу у драматизацији текста, - ученици самостално рјешавају задатке и презентују их; - учествују у представи, социјализују се, ослобађају тремене од јавног наступа; - схвате да је сваки ученик дио тима и важна карика у стаблу, како породичном тако и друштвеном, - израда породичног стабла на хамер папиру, -Развијају способности за тимски и групни рад, стварају угодну емоционалну климу и атмосферу пуну међусобног повјерења, разумјевања, колегијалности, -Залажу се у раду, -Подстицај социјалног развоја, -Самостално извјештавају о урађеним задацима и презентују их.		

Образложење:	Тема су лутке као наставно средство у настави првог разреда, о којима је већ било говорено у теми за стручно усавршавање. У теми су изнијета искуства наставника која је имао у раду, користећи лутке, а овим часом жели то и да практично покаже.
Напомене:	- На овом часу неће бити одвојени садржаји из предметних подручја, него ће се сва три предметна подручја преплитати током активности. Активности из сва три предметна подручја ће бити испреплетане током наставног рада, смјењиваће се по потреби организације рада. - Писмена сагласност за фотографисање ученика добијена од родитеља се налази у личној документацији наставника. Фотографије неће бити јавно објављиване. - Лутке Вук и Ружа, које су кориштене на часу су ручно прављене за потребе промоције Буквара за предшколце 2019. године.

Ток наставних активности:

УВОДНА АКТИВНОСТ

Пријем ученика од 11:50, улазак у колони. У случају кише или других падавина и хладноће улазе чим стигну. Припрема и организација ученика за наставне активности.

Слушање пјесмице на цд-у «Кад се роди дете», Миња Субота.

Наставниково обраћање присутнима:

Ријечи добродошлице. Разлог за органоновање овог часа је да се практично прикаже имплементација луткака као наставног средства у наставу првог разреда. О луткама у настави, као наставном средству, већ је било било ријечи и раније, а била је и тема личног интересовања, како у теми за стручно усавршавање, тако и у монографији под насловом Сценска умјетност и филмска култура у настави, у коауторству.

У теми за стручно усавршавање су изнијета искуства наставника која је имао у раду, користећи лутке, а овим часом жели то и да практично покаже.

Најава активности за данас: Данас ћемо говорити о породици, глумићемо породицу, бојићемо, пјевати, цртати, а у госте ће нам поново доћи Вук из представе. Хоћемо ли га позвати? Идем да видим гдје је, а док он не стигне уживајте слушајући наш хор.

ХОР: Браћу не доносе роде

ЛУТАК ВУК излази на импровизовану позорницу и поздравља дјецу: Добар дан дјецо!

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Добар дан!

ЛУТАК: Како сте?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Хвала на питању, добро, како си ти?

ЛУТАК: И ја сам добро, хвала што питате. Мени се учинило да сам чуо да неко пјева Браћу не доносе роде, па сам дошао да уживам у пјесми. Нека дјеца силно желе да имају брата или сестру, као овај дјечак из пјесме коју смо чули, да имају с ким да се играју и код куће и да никада нису сами,

док нека дјеца још увијек не знају како је дивно имати брата. Данас ћемо упознати једног дјечака, који још увијек не зна како је дивно имати брата, али се надамо да ће то убрзо сазнати.

**РИТМИКА, СПОРТ, МУЗИКА
ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ, СТВАРАЊЕ
МОЈА ОКОЛИНА**

ЛУТАК: Ваша учитељица ми је рекла да данас треба да научимо ко чини ужу, а ко шири породицу, али ви то све знате, је ли тако? Па да, знате ви то, не морамо да учимо. Ја сам хтио нешто друго да вас питам. Чуо сам да сте били у центру за културу и гледали позоришну представу. Ја никад нисам био у позоришту. Коју представу сте гледали?

Предвиђени одговори: Црвенкапу.

ЛУТАК: Црвенкапа! Па то је моја омиљена прича. Јесте да се ја зовем Вук, али нисам тај вук из приче, ја сам дјечак, као и ви. А реците ми, како изгледа то позориште у којем сте били? Предвиђени одговори: Има пуно столица, једна позорница на којој су глумци. Много желим да гледам ту представу! А, када вук дође, ја ћу да спасем Црвенкапу. Знате ли како ћу то да урадим? Предвиђени одговори: Како?

ЛУТАК: Има да скочим на вука, зграбим га и баћим напоље. Ха! Мислите да то не смијем?!

Предвиђени одговори: Не смијеш!

ЛУТАК: Не плашим се ја тог вука. Мислите да се плашим? Зашто не смијем?

Предвиђени одговори: Зато што се тако не понаша у позоришту.

ЛУТАК: Него како се понаша у позоришту? Реците ми!

Предвиђени одговори:

За вријеме представе не смијемо причати, треба да буде тишина.

Мобилне телефоне треба да искључимо.

Не смијемо ништа грицкати, јести ни пити и шушкати. ЛУТАК: Зашто?

Предвиђени одговори: Јер нећемо чути глумце шта говоре. ЛУТАК: То је разумљиво! Знао сам ја то, само сам хтио да видим знате ли и ви. Шта још треба да знам прије него што одем у позориште?

Треба да дођемо прије почетка представе и да сједнемо на своје мјесто.

Треба да се пристојно обучемо и очешљамо.

На крају представе аплаудирамо глумцима.²

ЛУТАК: Па то је баш много правила. Мораћу да вјежбам. Имам идеју. Можемо сада да вјежбамо.

Предвиђени одговори: Како?

ЛУТАК: Ви можете да глумите, а ја да будем у публици и да ми кажете ако се будем лоше понашао. Може ли?

Предвиђени одговори: Можеее!

---

2 Погледати: Дабић, Т., Рајовић, Р., Милошевић, О. (2019). Говор, изражавање, стварање за први разред основне школе. Завод за уџбенике и наставна средства. Источно Сарајево.

ЛУТАК: Могу ли другари да одглуме ону пјесмицу коју сте учили са учитељицом: Баш су мудри мама и тата?

Предвиђени одговори : Да.

ЛУТАК: Изволите. Дјечак, мама с бебом (лутком) и тата (три ученика устају).

Баш су ми мудри мама и тата, Драгомир Ђорђевић³

ДЈЕЧАК:

Баш су ми мудри мама и тата:

Јутрос ми у кућу донели – брата!

Прва се за реч јавила мама –

МАМА:

НЕКО ЋЕ ВРЕМЕ ЖИВЕТИ С НАМА...

ДЈЕЧАК:

Онда се охрабрио и ћутљиви тата –

ТАТА:

ЗАР НИЈЕ ЛЕПО ИМАТИ БРАТА?

ДЈЕЧАК:

НИКАКО! Дрекнух, помало зловољан –

ЗА САДА САМ И САМ СЕБИ

ДОВОЉАН!

Тата и мама на то су се скупили –

МАМА:

ЗНАШ, ОВАЈ, СИНЕ... МИ СМО ГА

КУПИЛИ...

ДЈЕЧАК:

ЧУЈТЕ, ДА СТЕ ГА СМЕСТА ВРАТИЛИ!

МАМА:

АЛИ, КАКО? ВЕЋ СМО ГА ПЛАТИЛИ...

ДЈЕЧАК:

НЕЋУ У КУЋИ ДА ТРПИМ ШТОШТА!

ТАТА:

АЛИ, СИНКО, СКУПО НАС КОШТА...

ДЈЕЧАК:

БАШ СТЕ НЕЗРЕЛИ! ЗАР СЕ НЕ

СТИДИТЕ?

НЕК ДАНАС ОСТАНЕ, А СУТРА

ВИДИТЕ!

А САД НОСИТЕ ТУ ВАШУ „РОБУ“,

И ТО ШТО ДАЉЕ, У ДРУГУ СОБУ!

ЛУТАК: Чекај дјечаче, зашто си рекао мами да однесе бебу? Шта је та беба теби?

3 Погледати: Дотлић. Љ., Каменов, Е. (1996). Књижевност у дечјем вртићу. Змајеве дечје игре. Нови Сад.

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Брат.

ЛУТАК пита остале ученике: А шта је дјечак беби?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Брат.

ЛУТАК: Шта су дјечаку бебини мама и тата?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Исто мама и тата.

ЛУТАК: Имају исте родитеље – исту маму и тату. Значи они су браћа. А шта су дјечак и беба мами и тати?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Дјеца.

ЛУТАК: Шта је твојим родитељима твој брат?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Син.

ЛУТАК: Да ли неко зна шта чине мама, тата и дјеца?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Породицу.

ЛУТАК: Браво! Да ли се сва дјеца обрадују када добију бату или секу? Неки су на почетку мало изненађени, па се дуре, али брзо заволе бебу. Да поновимо шта смо сада научили: **Родитељи и дјеца чине УЖУ ПОРОДИЦУ**. Рекао сам да ви то знате. А јесам ли се добро понашао током представе? Јесам, јесам!!!

Ученици који су глумили дјечака, маму и тату одлазе до паноя на коме је припремљено породично стабло и на дну стабла лијепе сличице у облику црвеног срца на мјесто предвиђено за чланове уже породице.

ХОР: ПЈЕСМИЦА ДЕДА, Драган Лаковић

Деда, деда, деда, ди, ди, ди,
деда, деда, деда, до, до, до,
деда, деда, деда, да, да, да,
нико те на свету не воли ко ја!

РЕЦИТАЦИЈА: Моја бака, Насиха Капицић-Хацић – сви, хорски рецитију

Од доброте сва се блиста
к'о пјена маслачка лака - моја бака.

ЛУТАК: А да ли знате како зовемо породицу када су ту баба и дјед?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: **Мама, тата, дјеца, бака и дека чине ШИРУ ПОРОДИЦУ**.

ЛУТАК: Шта је мамина мама дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Бака.

ЛУТАК: Шта је татина мама дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Бака.

ЛУТАК: Шта је мамин тата дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Дјед.

ЛУТАК: Шта је татин тата дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Дјед.

По два ученика, дјечак и дјевојчица одлазе до паноя које представља породично стабло и на мјесто гдје је означена шира породица лијепе плаву срцад, која представљају бабу и деду и са мамине и са татине стране.

ЛУТАК: А да ли знате шта је мамина сестра дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Тетка.

ЛУТАК: Шта су татина сестра и њен муж дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Тетка и тетак.

ЛУТАК: Шта су теткина и теткова дјеца дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Рођаци.

ЛУТАК: Шта мислите, шта је мамин брат дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Ујак.

ЛУТАК: Шта је ујакова жена дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Ујна.

ЛУТАК: Шта су ујакова и ујнина дјеца дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Рођаци.

ЛУТАК: Шта су татин брат и његова жена дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Стриц и стрина.

ЛУТАК: Шта су стричева и стринина дјеца дјечаку? ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Рођаци.

ЛУТАК: Браво! Па ви све знате. Научили смо да: **Тетке, ујаци, стричеви и њихова дјеца чине РОДБИНУ.**

Ученици који имају жуту срцад (представљају чланове родбине) одлазе до паноа и лијепе сличице на мјесто предвиђено за чланове родбине.

РУЖА – ЛУТКА: Вучеее, Вучееее, шта радиш?

ЛУТАК: Здраво Ружо, правим породично стабло.

РУЖА – ЛУТКА: Шта је то породично стабло?

ЛУТАК: Другари, хоће ли јој неко објаснити шта је породично стабло?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: То је нацртано једно дрво и на њему су сви чланови уже и шире пододице и родбине.

РУЖА – ЛУТКА: Шта је ужа породица?

ЛУТАК: Хоћемо ли објаснити Ружи ко чини ужу породицу?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ (углас): Родитељи и дјеца чине **ужу породицу**,

ЛУТАК: Да објасномо Ружи ко чини ширу породицу?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ: Ако су ту баба и дјед, онда ту породицу зовемо **шира породица**.

ЛУТАК: Кога убрајамо у родбину?

ПРЕДВИЂЕНИ ОДГОВОРИ (углас): Тетке, ујаци, стричеви и њихова дјеца чине **родбину**.

ЛУТАК: Да ли ти је сада јасно Ружо?

РУЖА – ЛУТКА: Јесте Вуче, хвала другари, хвала Вуче.

ЛУТАК: Научили смо разлику између уже си шире породице и родбине, а сада ћемо сјести на своја мјеста и добити добити листиће које ће попуњавати по наставниковом упутству.

Пауза за ужину

ГОВОР, ИЗРАЖАВАЊЕ, СТВАРАЊЕ и РИТМИКА, СПОРТ, МУЗИКА,

Након ужине, ученици сједају на своја мјеста, узимају књиге и отварају страну на којој је нацртано породично стабло. У означена поља цртају чланове своје породице, које желе. При раду помагати ученицима којима је помоћ потребна. Када заврше цртање, затварају књиге и формирају колону. У колони, ученици одлазе у учионицу за физичко вјежбање, гдје изводе вјежбе обликовања.

Завршне активности:

Игре «Ми смо дјеца весела» и игре по избору ученика.

Повратак у учионицу, паковање прибора и материјала.

Разговор о реализованим активностима: Шта смо радили, учили, научили, шта им се допало?

Евентуалне нове информације и обавјештења за родитеље.

Формирање колоне и одлазак кући.

ЗАКЉУЧАК

Лутке у настави су се показале као веома користан и метод, али и средство рада. Ученици их лако прихватају и воле. Занимљиви је саджај градива када га лутка, на свој начин, исприча, а када је дјеци нешто занимљиво онда то она запамте. Уз лутке ученици уче школске садржаје кроз игру, не свјесни да уче, а знања стечена на такав начин су квалитетнија и дуготрајнија.

У нижим разредима лутке се могу користити за уводне активности, за мотивацију ученика и увод у рад. Мотивисана дјеца су активнија на часу, а такав рад је продуктивнији.

Наставницима који раде у првом разреду се препоручује да се у раду што више користе луткама. Тиме ће настава бити занимљивија, лакша и дјеца ће се брже прилагодити школском раду и режиму.

THE USE OF DOLLS AS A TEACHING TOOL IN THE LOWER GRADES OF PRIMARY SCHOOL

Mr Dragana Lazić

Abstract: The paper deals with the use of dolls as a teaching tool in working with students in lower grades. Particularly applicable are puppet theaters in which all students in the class can participate. The aim of this paper is to show how puppets can be used in teaching. The teaching day was completed in November 2019 in Bijeljina.

Keywords: *puppets, puppet theater, teaching aids*

ЛИТЕРАТУРА

1. Бојовић, Д. (2013): Више од игре, Испричај ми причу; Драмске методе у раду с дјецом, Сплит, Харфа
2. Дабић, Т., Рајовић, Р., Милошевић, О. (2019). Говор, изражавање, стварање за први разред основне школе. Завод за уџбенике и наставна средства. Источно Сарајево
3. Дабић, Т., Рајовић, Р., Милошевић, О. (2019). Моја околина за први разред основне школе. Завод за уџбенике и наставна средства. Источно Сарајево
4. Дотлић. Љ., Каменов, Е. (1996). Књижевност у децјем вртићу. Змајеве децје игре. Нови Сад
5. Жежурко, часопис за дјецу, септембар 2019. Бањалука
6. Јовановић, Ј. Змај (2003): Чика Јовине песме за децу, Београд, Тривић
7. Лазић, Д. Тешановић, Д. (2017): Сценска умјетност и филмска култура у настави, Примапром, Бањалука
8. Лазић, Д. (2019). Буквар за предшколце, Вук нас учи слова. Примапром. Бањалука
9. Миловановић, А. (2008). Антологија луткарских текстова, Београд: Креативни центар.
10. Росандић, 1984. Д. (1984): Књижевност у основној школи, Школска књига Загреб
11. <http://www.pjesmicezadjecu.com/stihovi-za-10/moja-baka-dp1.html> (Моја бака, Насиха Капићић-Хацић, преузето 14.10.2019.)
12. <http://www.bojanke.com/> (Бојанке за децу - FREE COLORING PAGES, преузето 15.10.2019.)

ПРИЛОЗИ

Слика: Вук и Ружа Слика: Иновативни час у учионици

*Слика: Лутке Вук и Ружа као водитељи програма
на промоцији књиге у библиотеци*